

KOMPÁS

Handbók um mannréttindafræðslu fyrir ungt fólk

Mannréttindi er ekki hægt að verja með lagatextum einum saman. Allir þurfa að standa vörð um þau, einnig ungt fólk.

Kompás er handbók um mannréttindafræðslu og -menntun, sætluð æskulýðsleiðtogum, kennurum og öðrum sem vinna með ungu fólk þeim fagaðilar eða áhugað fólk. Handbókin hefur að geyma raunhæfar hugmyndir og hagnýt verkefni sem sætlað er að virkja og vekja jákvæða vitund unga fólks um mannréttindi og fá það til að vinna í þágu mannréttinda á sinn elgin hátt, í sínu elgin samfélagi. Bókin spannar vítt svið mannréttinda og efnistökin taka mið af áherslu á jafnrétti og mannlega reisn þar sem lítið er til mannaúðsins sem býr í ungu fólk.

Handbókin *Kompás* var þróuð af þverfaglegu og þvermannhagarlegu teymi fagfólks. Hún er m.a. byggð á hugmyndum um reynslusím þar sem áhersla er á nemandur, umhverfi þeirra og vengaveltur – nemandur sjálfir eru útgangspunkturinn í náminu.

Handbókin *Kompás* var samin innan ramma áættunar æskulýðs- og þróttadeldar Evrópuráðsins um mannréttindi sem var hleypt af stökkunum árið 2000 í tilefni af 50 ára afmæli mannréttindasáttmála Evrópu. Með áættuninni er stefnt að því að efla þátt mannréttinda í æskulýðsstarfi og að mannréttindafræðsla verði liður í almennri menntun.

Í *Kompás* er að finna ólíkar leiðir og nálganir fyrir hvem þann sem hefur áhuga á mannréttindum, lýðræði og borgaravítund.

Refræn útgáfa er á www.nams.is

Evrópuráðið er millrikjastofnun og meginmarkmið þess eru að vernda mannréttindi, lýðræði, lög og réttarfar sem tekur mið af mannréttindasáttmála Evrópu og öðrum lagatextum um vemd einstaklinga. Evrópuráðið var stofnað árið 1949 og nú eiga 47 ríki aðild að því.

KOMPÁS

Handbók um mannréttindafræðslu fyrir ungt fólk

NÁMSGAGNASTOFNUN
06165

Handbók um mannréttindafræðslu fyrir ungt fólk

Það sem Kompás er ekki

- Hefur ekki að geyma tilbúna lausnir til að koma í veg fyrir mannréttindabrot
- Hefur ekki að geyma tilbúin verkefni sem hægt er að nota án umhugsunar, alltaf þarf að gæta hvar hópurinn sem nýta á Kompás verkefnið er staddur og hvert stefna skal
- Ekki bók sem gerir ráð fyrir að sá eða sú sem notar verkefni úr henni búi yfir sérstakri kennslufærni eða fyrirfram þekkingu á mannréttindum

Notkun bókarinnar

- Eindregið er mælt með því að þau sem ætla að nota bókina skoði hana amk lauslega alla til að fá yfirsýn yfir innihald hennar
- Ekki þarf að byrja á neinum ákveðnum stað; ætlast er til að notendur sjálfir velji það efni sem hentar í þeirra samhengi
- KOMPÁS er sveigjanlegt námsefni

Hugmyndirnar í Kompás

- Fjölbreyttar og skapandi leiðir fyrir ungt fólk
- Eru flestar fæddar á vettvangi óformlegrar menntunar
- Nýtast jafnt innan formlegs skólakerfis sem í óformlegri menntun á vettvangi frjálsra félagasamtaka og víðar þar sem áhugi er á að unnið sé að mannréttindafræðslu
- Eru hluti af stærri gagnabanka sem nálgast má á <http://www.coe.int/compass>

Með Kompás er ætlunin að:

- Stuðla að því að mannréttindafræðsla verði liður í almennum æskulýðsstarfi
- Styðja við þróun á óformlegri fræðslu meðal ungmenna þannig að hún hljóti almenna viðurkenningu sem fræðsla um mannréttindi
- Hvetja ungt fólk og æskulýðssamtök til að leggja sitt að mörkum til mannréttindafræðslu og borgaralegs samfélags í Evrópu

KOMPÁS

Handbók um
mannréttindafreðslu
fyrir ungt fólk

Það sem Kompás vill vera

- Sannevrópskt og þvermenningarlegt rit
- Efni sem auðvelt er að nota fyrir öll sem sinna mannréttindafræðslu meðal ungs fólks
- Bók sem hefur upp á fjölbreyttar aðferðir og verkefni að bjóða og tryggir þannig að mannréttindi verða ekki að kreddu sem þröngvað er upp á fólk

Þrjú meginsvið mannréttindafræðslu

1. Að efla vitund um mannréttindamál og auka skilning á þeim svo að fólk átti sig á því þegar mannréttindi eru brotin
2. Að byggja upp hæfni og kunnáttu sem er nauðsynleg til þess að vernda mannréttindi
3. Að skapa viðhorf þar sem virðing er borin fyrir mannréttindum þannig að fólk brjóti ekki af ásetningi á réttindum annarra

Mannréttindafræðsla getur

- stuðlað að skilningi á mismunandi trúarskoðunum, viðhorfum og lífsgildum í fjölmenningsarsamfélögum nútímans
- auðveldað einstaklingum að nýta sér slíkan mun á jákvæðan hátt
- eflt ungt fólk sem lætur sér annt um mannréttindi til frekari dáða

Mannréttindafræðsla getur verið alls staðar!

- **Í „skóla lífsins“** (hér er vísað til ævilangs ferlis þar sem hver einstaklingur tileinkar sér viðhorf, gildi, hæfni og þekkingu úr eigin umhverfi og daglegu lífi)
- **Í formlegu námi** (hér er vísað til hins skipulega náms og kennslu sem fer fram í leikskólum og allt upp í háskóla og tekur einnig til sérstakra námsbrauta til starfsmenntunar)
- **Í óformlegu námi** (hér er vísað til alls skipulegs náms sem er liður í persónubundinni og félagslegri menntun ungs fólks sem ætlað er að bæta hæfni og færni og er utan formlegrar námskrár skólakerfisins)

Megininntak mannréttindafræðslu

- Að skapa gagnrýna hugsun og hæfni til að takast á við ágreining og grípa til aðgerða

***Óttastu aldrei að hækka róminn ...
þegar tala þarf gegn óréttlæti, lygi
og græðgi. Ef allir jarðarbúar ...
gerðu það yrði heimurinn annar***

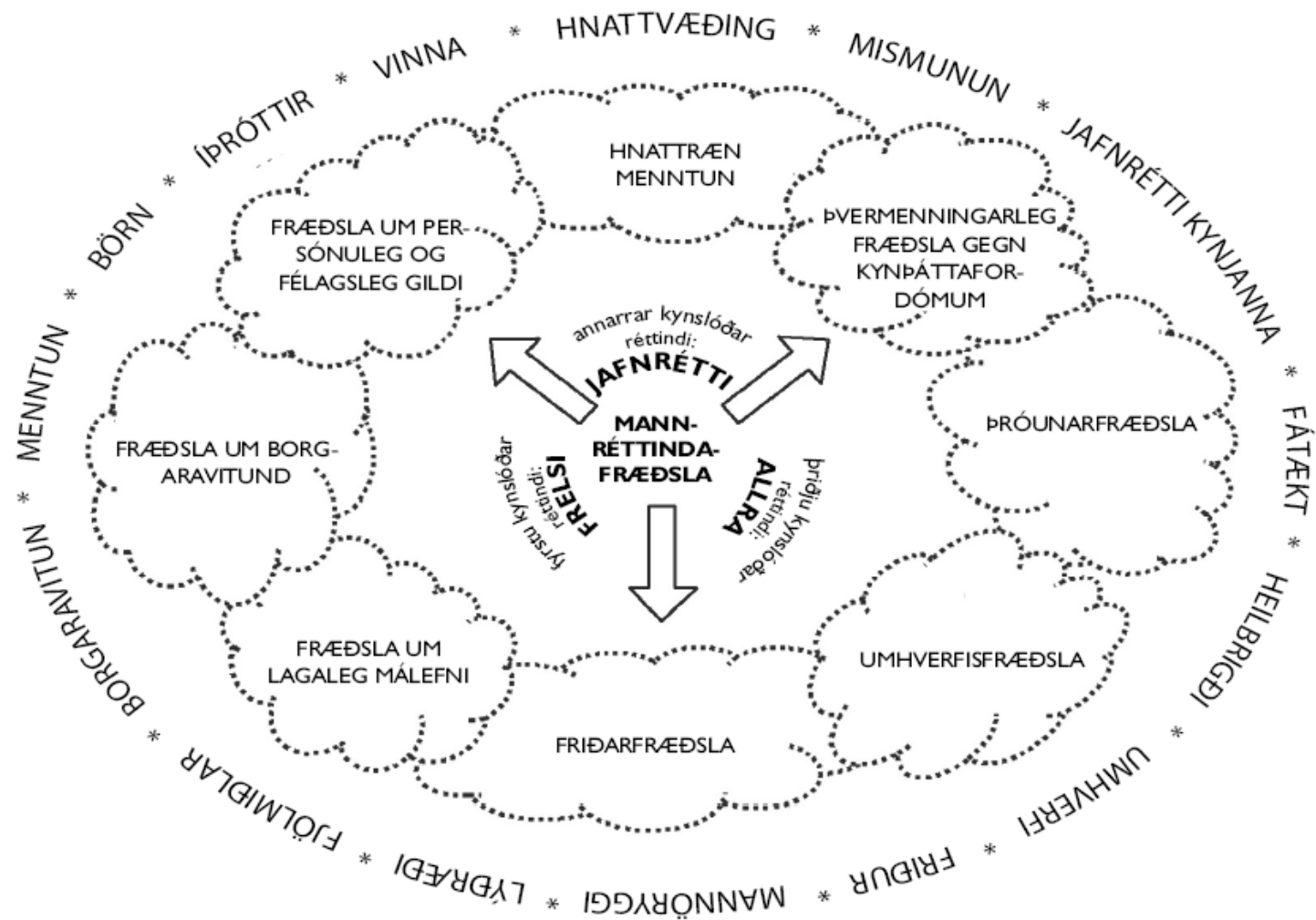
William Faulkner

Mannréttindafræðsla felur í sér fræðslu um borgaravitund sem stuðlar að því að ungmenni verða virkir og ábyrgir borgarar!

Málefnið sem fjallað er um í Kompás

- Almenn mannréttindi
- Börn
- Borgaravitund
- Lýðræði
- Mismunun og útlendingahatur
- Menntun
- Umhverfismál
- Jafnrétti kynja
- Hnattvæðing
- Heilbrigði
- Mannöryggi
- Fjölmiðlar
- Friður og ofbeldi
- Fátækt
- Félagsleg réttindi
- Íþróttir

Þrjú kynslóðir mannréttinda

Þvermenningarleg menntun

- Þvermenningarleg menntun snýr að samskiptum okkar við aðra menningarhópa, samfélög og samfélagshópa.
- Þvermenningarleg menntun hvetur til endurmats á hugmyndum um samfélög þjóða sem menningarlega einsleitar heildir, þó hver menningarheild hafi sín sérkenni (separate identities)
- Í fræðslu gegn kynþáttahatri er gengið út frá því að við búum í fjölmennningarlegu og lýðræðislegu samfélagi þar sem allir borgarar eiga rétt á jöfnuði og réttlæti

Kompás og æskulýðsstarf

- Kompás var saminn með það í huga að verkefnin gætu nýst sérstaklega vel í æskulýðsstarfi
- Aðalatriðið í æskulýðsstarfi er persónulegur og félagslegur þroski ungs fólks og þess vegna er e.t.v. meiri áhersla lögð á þau sjónarmið í meirihluta verkefnanna en á þann hefðbundna tilgang að auka þekkingu.

Það er áhuginn sem skiptir máli

- Við samningu verkefnanna var allt kapp lagt á að þau vektu áhuga ungmenna á þessum málum og að notað væri reynslunám til að vekja virðingu fyrir mannréttindum, einkum meðal þeirra sem ekki sýna veruleg viðbrögð við slíkum tilraunum í hinu formlega menntakerfi.
- Áhuginn skiptir máli, sérstaklega hjá okkur sem fræðum – og löngunin til þess að lifa í heimi þar sem mannréttindi eru metin að verðleikum og virt